

1. Giriş

Bendeniz John Merriman ve bu da Tarih 202 dersi. Her Pazartesi ve Çarşamba günleri saat 10:30'dan 11:20'ye kadar buradayım. Dersi nasıl işleyeceğimizle ilgili olarak; bunların hepsi gerçekten önemli konular. Yapacaklarımızdan bir parça bahsedelim; ve konu başlıklarının bazılarıyla ilgili konuşalım. Ders için yaptıklarınızı tamamlayacağımı düşündüğüm bazı şeyleri de ders çerçevesinde anlatacağım. Bir örnek vermem gerekirse. [Mesela] Yeni Emperyalizm hakkında konuşurken, Avrupa'nın 1880'ler ile 1914 arasında neden tüm dünyanın kontrolünü ele geçirdiğine dair konuşacağız; bununla alâkalı olarak, yazarken büyük keyif aldığım *Modern Avrupa'nın Tarihi* kitabımdan ilgili bölümü okuyabilirsiniz; fakat [derste] aynı zamanda İzciler üzerine de konuşacağım. Çoğu zaman acaba İzciler hakkında bu kadar konuşmamın sebebi çocukken Portland, Oregon'daki İzci kampından atılmam mı diye kendi kendime soruyorum. Tek bir rozet bile almayı becerememiştim, spor sezonu bittikten sonra hiçbir işe yaramaz haldeydim. Neyse, şimdi İzciler hakkında konuşma sebebim bu değil.

Yeni Emperyalizmi anlamak için, yani Avrupalılar'ın daha önce hiç kimsenin girmediği yerlerin bulunduğu özellikle Afrika gibi bazı yerlerin tamamını neden ele geçirdiğini ve buraların nasıl birdenbire İngiliz, Fransız, Alman ve İtalyan işgalciler arasında büyük bir mücadele konusu haline geldiğini anlayabilmek için emperyalizm kültürünü anlamak gerekir. İngiltere'deki İzcilik Yasasının bununla çok alâkası var. Çünkü, kuşaklar boyu İngiliz gençleri, hatta onların Almanya, Avustralya, Yeni Zelanda ve başka yerlerdeki yaşlıları, gittikleri okulun binasındaki dünya haritasına baktıklarında Asya, Afrika hatta bir çok başka yeri ele geçiren İngiltere'yi temsil eden kırmızı rengin bu harita üstünde sürekli artışının önemli olduğunu farkına vardılar. Böylece, bunun yerine—dersin daha henüz başında diyeceğim o ki: “Yeni Emperyalizm, [ve] bunu niçin gerçekleştirdikleri hakkında bilmeniz gereken üç şey var.” [Bununla ilgili konuştuğuktan] sonra İzciler hakkında konuşacağım; böylece bu iki şey birbirini tamamlayacak.

Birinci Dünya Savaşı hakkında konuşacağım zaman, iki dersimiz olacak. Bunlardan birini dostum ve meslektaşım Jay Winter Büyük Savaş ve modern hafıza üzerine yapacak. Bütün savaşı kapsamaya çalışmak yerine—kitapta bununla ilgili oldukça şık bir bölüm var sanıyorum—siperlerdeki savaş hakkında konuşacağım. *Zafer Yolları* isimli bir film izleyeceksiniz. Bu Kubrick'in 1917'deki isyanlarla ilgili olarak yaptığı erken dönem filmlerinden bir tanesi. İnsanların “canımıza tak etti. Bir hiç için ölmenin anlamı yok. Bundan sonra artık gitmeyeceğiz” dedikleri 1917'deki isyanlar hakkında konuşacağım. Bu da demek ki derse gelmek önemli; tartışma saatlerine katılmak önemli.

Okumaların sayısını azalttım. Bundan önce şimdi kullandığımdan dört kitap daha fazla kullanıyordum; siz en iyisi elinizdekiler üzerine yoğunlaşın. Kitaplara gelince, ilki sizin gibileri için yazdığım *Modern Avrupa'nın Tarihi*'nin ikinci baskısı. Sonra *İran Mektupları*'nı okuyacaksınız; tamamını değil. Bu böyle bir günde bitecek uzunlukta. *İran Mektupları*'ndan alıntılar okuyacaksınız; Montesquieu Batı ve Doğu arasındaki ilişkiler hakkında konuşuyor. Aydınlanma tarihinde olağanüstü anlardan bir tanesi bu. Sonra bir ara vereceksiniz ve günahıyla sevabıyla sadece beni okuyacaksınız—umarım sevabıyla—ta ki Emile Zola'ya gelene kadar; onun muhteşem romanı *Germinal* bir klasiktir. Zola, ilk natüralist romancılardan, en azından Fransa'da. *Germinal*'ı yazdığına, bu arada *Germinal* filizlenmek demektir, yani ağaçların tomurcuklanması anlamında. Ama burada insanların filizlenmesi, işçi olarak kendilerinin farkında olmaları [bilinçlenmeleri] anlamına geliyor. [Zola] Fransa'nın kuzeyinde Anzin'deki madenlere gider. Kitabın kahramanlarından biri Catherine isimli on beş yaşında ama on beş yaşında birisi için çok çok görüp geçirmiş bir kadın.

Zola, *Germinal*'i yazdığı zaman, madende günde 12 saat çalışan genç kızlığını henüz geçmiş on beş yaşında genç bir kadını gözlemlemek üzere madene girmişti. Bu gerçekliğin tümüyle yankılandığı bir kitap. Gerçekten inanılmaz bir kitap; beğeneceğinizi düşünüyorum. Umarım öyle olur. Sonra Helmut Smith'in bir Alman kasabasında kan iftirası (ritual murder) suçlamalarıyla ilgili kitabı "Kasabın Hikayesi" var. Bu kitap İkinci İmparatorluk (Reich) dönemiyle ilgili ve küçük bir yerde büyük sonuçları olan Semitizm karşıtlığı hakkında. George Orwell, daha korkunç bir savaş ve daha korkunç faşistlerin bulunduğu bir tür tatbikata benzeyen İspanya İç Savaşı sırasında İspanya'da haklının yanında savaşmak üzere bulunmuştu. Bu onun İspanyol cumhuriyetçileri ve kralcıklarıyla ilgili verdiği mücadele ve uğradığı hüsranslar hakkında, Stalinistçilerin yarattığı gerilimler ve ikiyüzlülük yapıp Troçkistleri ve anarşistleri satması hakkında. Boşuna klasik olmamış o Klasik kitaplardan bir tanesi işte; gerçekten muhteşem bir okuma.

Son olarak "Sıradan İnsanlar" kitabı var. Polonya'ya çok sık giderim. Geçen birkaç yıl boyunca çeşitli sebeplerden dolayı dört beş kez gittim; ama daha önce Auschwitz'de hiç bulunmamıştım. Bir yıl önce Auschwitz'e gittim. Bilmiyorum; belki bazılarınız oraya gitmiştir. Bütün o korkunçluğun içinden geçerken, üzerlerinde artık hayatta olmayan insanların ismi olan boş bavulları görüyorsunuz; bebek ayakkabılarını ve bunun gibi şeyleri görüyorsunuz. Düşünüyorsunuz, "Böyle bir şeyi kim yapmış olabilir?" Kim çıkıp gayet sıradan bir tarzda seri şekilde insanları öldürmüş olabilir?" Veya Polonya'da o zaman gayet büyük bir sanayi kasabası olan bugün de bu durumunu olduğu gibi koruyan Lodz civarındaki tarlalarda, gidip annelerin, bebeklerin, büyükannelerin ve buldukları herkesin beynini patlatmışlar. "Kim bunu yapmış olabilir?" Chris Browning'in bu soruya verdiği cevap; sıradan insanlar. Browning'in, bir Alman askeri birliğini yakından incelemek gibi gayet parlak bir fikri vardı. Birliğin çoğunluğunu eski önemli bir Hansa limanı olan Hamburg liman kasabasından gelen polisler oluşturuyordu. O, bu insanların çok sıradan yaşamlarından ölüm tarlalarına değin geçen hayatlarına bakmış; Polonya'dakinden aşağı kalır bir yanı yok. Bu kitap üstelik kısa. *Germinal* uzun; ama diğerleri kısa. Etkileyici. İnanılmaz. İşte, kitaplarımız bunlar.

Modern Avrupa'nın Tarihi'ni okumanın keyifli olduğuna inanıyorum. Sizin de beğeneceğinizi zannediyorum. Derslere gelince; konu başlıkları gördüğünüz gibi pek bir açıklama gerektirmiyor. Tartışma saatlerine gelince, herkes Çarşamba akşam saatlerini seviyor. Meslektaşlarımdan birisinin sadece Çarşamba akşam saatlerinde dersi var. Biz de gittikçe o tarafa doğru kayıyoruz çünkü bazen Cuma sabahı 10:30'da bile geniş bir katılım bulamıyorsunuz. Bundan artık vazgeçtik. Onun için, geçici olarak, iki tane akşam saat 7'de, iki tane 8'de ve sonra Perşembe günü öğleden sonra 1:30 ve Perşembe 2:30'da tartışma saati yapacağız. Bilmiyorum. Tartışma saatlerine tam olarak ne zaman başlıyoruz? Bazen ikinci haftaya kadar başlamıyoruz. Hangi gün olduğuna bağlı. Hangi gündeyiz. Çarşamba. Bilmiyorum. Belki gelecek hafta başlayacağız. Belki de değil. Kim bilir? Ama er veya geç başlayacağız; ayrıca kısa güzel bir dönem ödevimiz de var. Kısa diyerek iki sayfalık bir şeyi kastetmiyorum; hakkında yazmak istediğiniz bir konu üzerine yedi sayfalık, sekiz sayfalık bir şey.

Şimdi size hemen aklıma gelen bazı örnekler vereyim. Eğer resim sanatıyla ilgileniyorsanız mesela Pissarro ve Renoir gibi iki empresyonist ressama bakmak ve on dokuzuncu yüzyıl Paris'inin dönüşümünü, o büyük bulvarları ve diğer şeyleri nasıl gördüklerine bakmak ilginç olurdu. Veya bir roman alabilirsiniz. *Germinal* kitabı hakkındaki ilginç şeylerden biri, Birinci Dünya Savaşı hakkındaki önemli literatürün çoğunun olduğu gibi bazı yönlerden bir tarih belgesi olması. Modern tarihte Büyük Savaş hakkında olduğu kadar çarpıcı bir edebiyata, Siegfried Sassoon gibi İngiliz savaş şairlerine sahip böyle bir dönem yok. Bu insanların bir çoğu yazdıktan sonra hayatlarını kaybettiler. Sassoon ölmedi; en azından hemen değil. 1918'de ölüp ölmediğini hatırlamıyorum. Fakat dönemin şiirlerinden veya savaş yazınından bazılarını alıp bir dönem ödevi yazabilirsiniz.

Veya, diploması tarihiyle veya böyle bir şeyle ilgileniyorsanız, bilmiyorum, mesela Kırım Savaşı'nın çıkış sebeplerini inceleyen bir ödev yapabilirsiniz. Bu konu, dersin asistanımından önce sizi uyutabilir. Fakat bunun hakkında bir ödev konusu düşünebilirsiniz. Ne istiyorsanız yapabilirsiniz. Aydınlanma'yı anlatırken, yakın arkadaşım Bob Darnton'dan esinlenerek, en başta Aydınlanma'nın niçin önemli olduğu hakkında bir şey yapacağım; nedir o? Laikleşme, akılcı sorgulama, ve halihazırda bilebileceğiniz veya bilemeyeceğiniz başka bir sürü şey var. Bunlar hepsi kitapta. Ama bir de şöyle bir şey yapıyorum, Avrupa futbolundaki üçüncü ligler gibi Aydınlanma'nın üçüncü sınıf yazarlarına bakıyorum; krallık hakkında, aristokratlar hakkında ne yazmışlar; nasıl Fransız Devrimi'nin büyük ölçüde ortadan kaldıracağı o geleneksel hiyerarşilerin ayağını bir şekilde kaydırmışlar. Veya Fransız Devrimi'nden çelik kadar sağlam Saint Just gibi annesinin gümüş eşyalarıyla on altı yaşlarında evden kaçıp büyük Fransa turuna çıkmış birini alabilirsiniz ve bir çok insanın yaşama haklarını elinden alan ama bu sayede belki de devrimi de kurtarmış olan Kamu Güvenliği Komitesi'nde ne yaptığından bahsedebilirsiniz.

Ne isterseniz yapabilirsiniz. Dersle ve ele aldığımız zaman dilimiyle alâkası olması yeterli. Red Sox falan gibi bir şey üzerine değil; dersin asistanıyla birlikte çalışacaksınız. Elektronik posta manyağı olduğum için her zaman elektronik mesajla bana ulaşabilirsiniz, aynı zamanda ofis saatlerim de var; fakat artık insanlar bunu pek tercih etmiyor. Onun yerine NBA.com'a takılıyorlar çünkü elektronik posta, ofis saatlerini unutulur hale getirdi. Yani lüzumsuz demek istedim unutulur değil. Ama insanlar ofis saatlerimden bi-haberler. Fakat yine de Pazartesileri öğleden sonra 1'den 2:30'a kadar ofis saatim var. Eskiden 3'deydi, orada hep kendi başıma oturuyorum; Branford Koleji'nde K13'no'lu odada 1'den 2:30'a kadar.

Faşizme ve Adolf Hitler'e geldiğimizde iki filmimiz daha var. Hitler bir sürü diktatörden sadece bir tanesi. 1939'a geldiğinde kıta Avrupasında neredeyse hiçbir parlamenter rejim kalmamıştı. 2002 yılında 102 yaşında ölen Leni Riefenstahl isimli bir kadın vardı; henüz genç bir kadinken Hitler için bir propaganda filmi yapmış. Hitler aynı Mussoloni gibi yüksek teknolojiye inanan birisiydi. Radyoyu kullanan ilk insanlardan birisidir. Franklin Roosevelt radyonun şömine başı sohbet ortamını kullanmıştı. Fakat Mussolini bunu yalan üzerine yalan söyleyerek zaten yapıyordu; karnını doyurmaktan aciz İtalyanların hepsinin birer radyosu vardı. Aynı şey Almanya'da oldu. Riefenstahl Nuremberg hakkında "Arzunun Zaferi" isimli bir film, bir belgesel yaptı. Gerçekten ürpertici bir şey. İnanılmaz, bazı yönlerden siyasi bir toplantı falan gibi görünüyor.

Bütün bu filmleri Branford ve Pierson Yurtlarının lüks odalarında veya her neredeyse kendi başınıza seyredebilirsiniz. Çünkü nasıl olduğunu hâlâ anlamadığım yollarla bu filmler internet üzerinden ulaşılabilir. Eskiden bu filmleri burada gösterirdik. *Hüzün ve Acımak (The Sorrow and the Pity, Le Chagrin et pitié)* isimli harika bir filmi derste kullandım. Dört saatlik bir film. Bazıları iki altılık paket biranın yeteceği bir film derlerdi. Sınıfları temizleyen görevliler etrafta bir sürü boş bira şişesi olduğundan şikayet ederlerdi. Ama tabii bu alkol yaşı yükseltmeden önceydi. Bunun için artık bu filmi göstermiyorum. Sözümlü geri alıyorum; almıyorum almıyorum vaz geçtim, canı cehenneme. Neyse, bu filmi artık göstermiyorum. Fakat *Arzunun Zaferi*'ni gösteriyorum, evde seyredebilirsiniz.

Diğer bir tanesi *Elveda Çocuklar (Au revoir les enfants)*. Çünkü son derslerden birinde Avrupa'da direniş ve işbirliği hakkında konuşuyorum, çoğunlukla Fransa'da yaşadığım için, Fransa hakkında [biraz fazla] konuşuyorum. *Au revoir les enfants*, yani *Elveda Çocuklar* filmi bazılarımız görmüş olabilir. Kendisi birkaç sene önce ölen Louis Malle'in yaptığı bir film. Henüz daha kolejdeyken yani yedinci sekizinci sınıfta olduğu zamanlarla ilgili. Paris'in güney-doğusunda Fontainebleau'da İkinci

Dünya Savaşı sırasında okulda birden yeni bir çocuk belirir. Daha önce orada hiç bulunmamış bir çocuk. Bu bir yahudi çocuk. Film bu çocukla olan arkadaşlığıyla ve ne olduğuyla ilgili. Mutlu sonla biten bir film değil fakat harika harika bir film. Ne diyebilirim; başka diyecek ne kaldı?

Bir ara sınav var. Bir dersi sınav yaparak harcamaktan hoşlanmıyorum. Ders yapmayı tercih ederim; fakat size bir geri dönüş yapmak için elimizde bir şeyler olması lazım. Eğer çökerseniz, iyi bir şey yapamazsanız, [maalesef] iyi yaptığınız şey kadar dikkate almıyoruz. İnsanlar bunu soruyorlar biliyorum. Sınavın ağırlığı nedir? Hayatta nattan daha önemli çok şey var; ama sınavın ağırlığı yüzde 25, dönem ödevi de yüzde 25. Tartışma saatlerine katılım yüzde 10, ne hesaplayabilirsek, kalan da final sınavı. Nasıl performans gösterdiğinizizi görmek için bir egzersiz. Gerçekte önemli bir şey değil; ama dersin konu başlıklarını bir araya getirmenize yardımcı olacak. Korkulacak bir durum yok. Hepimiz bu tür A-, B+ yelpazesinde yaşadık.

Diyeceğim şu; birkaç yıl önce bir öğrenciyle karşılaştık. Öğrencilerle karşılaştığımda genelde çok cana yakınım, onları görmemezlikten gelmem ve [en azından] “Merhaba nasılsın” derim. Bu çocukla karşılaştık. “Merhaba, nasılsın” dedim. Kızcağız “o, merhabalar” falan dedi. Sonra ismini hatırladım ve gidip notuna baktım, B+ almış. Yani bu “Merhaba, nasılsın?” A- veya A durumu değil, ama neyse. Kızın diğer derslerinin hepsinden A aldığına eminim; B+ dünyanın sonun değil, bir sürü insan A alıyor, her neyse. Ara sınava girmek zorundasınız. Burada işler böyle yürüyor. Bu benim fikrim değil; biz de öyle yapacağız.

Pekâla, şimdi konu başlıklarının bazılarıyla ilgili konuşacağım. Sonunda size bir şiir okuyacağım. Bu şiiri okuduğum için Tarih’e ciddi bir şekilde girdim. Onun için bu şiiri dersin sonuna saklıyorum. Yale’de okumadım. Mısır ve mavi renkli Michigan Üniversitesi’ne gittim. Geçen hafta sonundan beri çok hüzünlü. Ben Portland, Oregon’luyum. Bilmiyorum aranızda hiç buradan gelen var mı? Ama ben oralıyım. Michigan’a gitmeden önce bir Cizvit lisesindeydim. Cizvit lisesi bir sporcu fabrikasıydı; kısmen; ama çok iyi bir okuldu; fazla baskıcıydı. Bu Cizvit okulunda dört yıl okuduktan sonra Michigan Üniversitesi’ne gittim. Her şey şarap, kadın ve müzikten ibaretti. İkincisiyle ilgili pek bir şey yoktu ama birincisiyle ilgili belki haddinden fazla. İlk dönemimde not ortalamam 1.93’dü; annem notların 2 üzerinden olup olmadığını sordu. Ciddiyim. Bir F’im vardı. Kendi halime gülmemeliyim. Benim veletler “Aman tanrım yine mi aynı hikâye” diyorlar. Fakat bir F, iki C ve bir B almıştım.

Ann Arbor’da etrafımdaki insanlar o kadar beceriksizdiler ki, en azından bazıları, B aldığım için akıllı olduğumu düşünüyorlardı. Yemek salonuna girdiğimde “hey [şuna bakın] B almış” derlerdi. Onlara ders vermemi isterlerdi. Düşünebiliyor musunuz? Birlikte takıldığım insanların bazıları inanılmazdı. Belki sizin de tanıdığınız böyle insanlar vardır; ama zannetmiyorum. Tanıdığım bu çocuklardan biri—dersin konusuna birkaç dakikada geri döneceğim—şimdi aklıma geldi, boşboğazların kralıydı. Bir gün boyunca anlatıp dururdu. Takıldığım insanlar bunlardı. Bir gün yine anlatıp duruyordu, güzel bir yemek yemiş, bir tabak gitmiş diğeri gelmiş falan, harikaymış. Gerçekten iyi bir restoranmış, birisi ona bir şarap vermiş. Sonunda bütün hikayeden sıkıldım ve “Bedava mıydı?” diye sordum. O da “Hayır, tavuktu” diye cevap verdi. Michigan Üniversitesi’nde takıldığım insanlar işte bunlardı. Burada bir zamandır ders veriyorum; hala mısır [rengi] ve maviyi destekliyorum. Ama Yale’i seviyorum.

Yale’de sevdiğim şeylerden bir tanesi sizin gibi insanlara ders veriyor olmak. Ve bunu samimi söylüyorum; bu dersi seviyorum, umarım siz de seversiniz, eğer gerçekten isteyerek alıyorsanız... Bazı ders başlıklarına gelince... Ne tür şeyler yapacağız. Arkadakilere biraz dersin içeriğiyle ilgili kağıtlardan uzatabilir misiniz? Orada şu şeyin üstündeler. Çok teşekkürler. Birkaç konu başlığı. Tarihin öyle bir kaç kutucuktan ibaret olduğuna inanmıyorum ve hiç bir zamanda inanmadım. Zannediyorum bunu kitapta yazdım, fakat kitabı açılıyorsunuz, “işte Aydınlanma, onu geçiyorsunuz”.

Bir sonraki konu, on sekizinci yüzyıldaki mücadeleler, onu geçiyorsunuz. Sonra Fransız Devrimi, “bunu da biliyorum diyorsunuz”. Biraz sonra Rus Devrimi’ne geçiyorsunuz, ve öyle gidiyor. İnanıyorum ki okumaları falan yapıp, dersleri de severseniz. Batı uygarlığı hakkında önemli olan birçok şeyi öğreneceğiniz böyle bir dersi yapabilmek için bütün hikayeyi bağlayan ve bir şeyler öğrenmenize değmesini sağlayacak bazı “ipler” lâzım. Bunlardan bir tanesi devletin oluşumu süreci.

Amerika’da olduğu gibi çok garip bir seçim sistemine sahip federal ve ademi merkezîyetçi bir devlete bile baksanız, modern devletlerin ortaya çıkışı İngiltere’deki refah devletinin başladığı yirminci yüzyılda, hatta sigorta programları ve benzeri şeylerin olduğu bazı yerlerde bundan önce ortaya çıkmıyor. Bu süreç geç ortaçağda İspanyol, Fransız ve İngiliz bölgesel krallıklarında devlet gücünün sağlanmasından başlıyor. Bunun mutlak yönetimin ortaya çıkışıyla çok alakası var. Gelecek derste konuşacağım şey budur; mutlak yönetim ve mutlakîyetçilik. Daha önce hiç görülmemiş düzenli orduların, sınırlarda inşa edilen büyük kalelerdeki büyük düzenli orduların ortaya çıkışı. Bunun da sıradan insanların parasal kaynaklarından pay koparan bürokratlarla alâkası var. Birçok zengin neredeyse hiçbir şey ödemezdi veya neredeyse hiçbir şey. Bunun bağlılıkla, sonraları bir ulusa bir ulus fikrine dönüşecek olan hanedan bağlılığıyla alâkası var. Bu on sekizinci yüzyılda başlıyor. On dokuzuncu yüzyılda başlamıyor. En azından İngiltere’de on sekizinci yüzyılda başlıyor. Bu da yapacağımız tartışmalardan bir tanesi.

Bu kitabın başlangıç olarak aldığı 1500 yılında—ki onlar ancak 1648 civarında başlıyor—Avrupa’da 1500 farklı bölgesel siyasi güç vardı. Bazıları Almanya’daki başpiskoposun bahçesinden daha büyük değildi, bazıları büyükçe arazilerdi—hiçbirisi XIV. Louis zamanında Alsas-Loren ve başka yerleri kendine katan Fransa gibi henüz şimdiki büyüklüklerinde değildi. Fakat 1500 civarında bölgesel siyasi birim vardı. Bu rakam 1890’da otuzdur. Böylece, devletin penceresinden bakacak olursanız devlet gücünün sağlanması, veya kendinizi Bavyalı değil de Alman, Gaskonyalı veya Provensalı değil de Fransız, Kastilyalı veya Katalan değil de İspanyol olarak görmeye başladığınız bir kimliğin ortaya çıkmasından bahsedebiliriz. Katalan dili, 1975’de Kasım’da Francisco Franco’nun ölümüne değin yasaktı.

Bu çok önemli bir ifade; keşke başlangıçta söyleseydim. Kimin söylediğini bilmiyorum ama birisi demiş ki: “dil, güçlü orduya sahip bir lehçedir”. Budur işte. Bu doğru. Fransız Devrimi sırasında Fransa’daki halkın ancak yarısı Fransızca biliyordu. Çift dillilik vardı. Katalan bilebilirdin. Auvergnat bölgesel ağzını bilebilirdin. Biz pek çok yaşlının oraya mahsus bir dili konuştuğu Fransa’nın gününde bir yerde yaşıyoruz; bu insanlar ölüp gidiyor. Bir devlete veya bir ülkeye bağlanma duygusu, kimlik nasıl ortaya çıkıyor? Herkes değil; ama nasıl oluyor da insanların Marsilyalı’yı yani Fransız Milli Marşı’nı iyi bir Fransızcayla söyleyerek ölüme gidebilecekleri 1914’lere geliniyor? Nasıl böyle bir şey oluyor? Nasıl bir devlet ulaşabileceklerini bu kadar artırabiliyor? Modern dünya nasıl oluşuyor? Biz bu sürece biraz hantal bir ifade de olsa devlet-oluşumu diyoruz. Devletler nasıl oluşuyor?

Bu sürecin diğer yanı kimliklerin nasıl değiştiği? On altıncı yüzyılda, on yedinci yüzyılda herhangi birine sorun. Mesela, “kimsin?” Derdi ki “ben şuyum. Ben şu ailedenim.” Veya eğer on altıncı yüzyılsa veya geç on altıncı yüzyılsa, 1520’lerden veya 1530’lardan sonra herhangi bir tarihte Almanya’nın bazı yerlerinde “Protestanım” derlerdi. “Protestanım. Yahudiyim.” Balkanların birçok yerinde “Müslümanım.” Avrupa’nın bir çok yerinde “Katoligim.” Doğu Avrupa’da “Rus Ortodoksum. Rusya’da bir mir’de yani köyde yaşıyorum.” Nasıl oluyor da on dokuzuncu yüzyılın sonuna gelindiğinde bu insanlar, açlıktan ölümler, büyük yazar Tolstoy’un dünyanın dikkatine getirdiği kıtlık yüzünden insanların açlıktan öldükleri Rusya’da bile bu oluyor? Birçoğu tarlalarda “çar aç olduğumuzu ve bakanlarının bize kötü davrandığını bir bilseydi ne kadar öfkelenirdi” diye düşünerek

öldüler. Aslında, farkında değillerdi. Çarın umurunda bile olmadıklarını bilmiyorlardı. Ama çara bağlılık, Rus olma veya Rus çarı tarafından yönetiliyor olma duygusu, yaratılmak zorunda olan bir şeydi.

Böylece, devlet, vergi koparmak için, ulusal orduya adam toplayabilmek için, aynı zamanda kaynak sağlayabilmek için becerisini şekillendiriyor, ama bu arada kimlikler de dönüşüyor. Bunu bir örnek olarak veriyorum; çünkü devlet oluşumu, herşeyin bir şekilde bağlanmasını sağlayan konulardan bir tanesidir. Gürcistan'da neler olup bittiğine bir bakın; bir çok açıdan gazetelerin sunduğundan daha karmaşık bir olay. 1990'larda Balkanlar'da cereyan eden korku gösterisine bakın. Sadece Kuzey İrlanda'ya sınırlı olduğunu düşündüğümüz dinsel nefret gibi bir çok konu. Bu bütün hikaye için çok önemli olan diğer bir konu. Bir diğeri de iktisadi değişim.

Anlaşıldığı gibi bu ders bir iktisat tarihi dersi değil; ama kapitalizmin yükselişi, buna öyle diyorlar, kapitalizm veya geniş-çaplı sanayileşme [dersimiz açısından önemli]. Okumalarda bahsedileceği ve biraz da benim hakkında konuşacağım gibi, kapitalizm insanların yaşam biçiminde temel değişiklikler yarattı. Bir çok süreklilik olduğu gibi bir çok da büyük değişiklik var. Herkes birden kendini fabrikadaki üretim hatlarında bulmuyor. Kırsal üretimin başka yolları da var. Kadının işgücü çok ama çok önemli olmaya devam ediyor. Bunu anlatmak için de biraz zaman harcayacağım.

Çok yakın bir arkadaşım, aslında tez danışmanım, Chuck Tilly, ki kendisi beni de üzüntüye boğarak birkaç ay önce aramızdan ayrıldı, bir keresinde “geri kalanların tarihini yazmak acılı bir şekilde zordur” demişti. Bir çok insan bütün bunun dışında kaldı. Halk hareketleri hakkında konuşacağımız bir dersimiz olacak. İnsanların isyan ettiği üç farklı örneğe bakacağım. Geriye çekilip, diyeceğim ki “Bu ne anlama geliyor? Burada neler oluyor?” Pirenne Dağları'nda Ariège diye bir yeri örnek olarak vereceğim. Bu yer ismini hatırlamak zorunda değilsiniz ve hiçbir zaman da olmayacaksınız. Fakat birden bire erkeklerin silah taşıyan veya tırmıklar taşıyan kadın kılığına girip sisin veya karın içinden belirip kömürçüleri kovaladığı veya orman bekçilerini kovaladığı bir yer burası. Niçin? Sefil hayvanlarını otlatmak için kullandıkları hasattan artan ekini artık kullanamaz olmuşlardı. Çünkü zenginler, çok şaşırtıcı!, hukuğu kendi taraflarına çekmişler ve odunun fiyatı yükselmişti. İnsanlar “Ben de geri kalanlardım. Eninde sonunda ben de Toulouse'a taşınmak zorunda kalacağım ve benim büyük büyük torunlarım oradaki Havacılık Uzay endüstrisinde çalışacaklar” falan demediler. “Ben 231 numaralı geride kalanım” demediler. Onurları için, bir zamanlar var olduğunu düşündükleri fakat kontrolleri dışındaki ekonomik değişimlerin ortadan kaldırdığı adalet duygusu için savaştılar.

Sonra, aynı tarihlerde yani 1829, 1830'larda, insanları midelerinde sadece bir parça hindibaba otuyla, açlıktan ölmüş olarak buldukları İngiltere'nin güneyinden bir örnek vereceğim. Bu insanlar, yoksulları, sefil durumdaki yoksulları harekete geçiriyor. Köylü emekçiler yürüyüşe geçiyor ve insanları biçer döverlerle tehdit ediyorlar. Niçin biçer döverler? Çünkü biçer döverler hasat toplayıcı olarak işlerini ellerinden alıyor. Bir gün bırakılmış bir not buluyorlar, diyor ki: “Sizden intikamımız başlamak üzere, kararlı Kaptanınız Swing.” Nottan kalabalık oldukları anlaşılıyor. Haklı oldukları. Adil oldukları. Hazır oldukları. Kaptan Swing var mıydı? Tabi ki hayır. Zayıf durumdaydılar ve hemen kayboldular. Yenildiler. Bazıları asıldı. Bazıları da Tazmania'ya, oradaki Port Arthur hapisanesine gönderildiler. Avustralya'ya gönderildiler. Bundan dolayı Avustralyalılar İngilizlerle maç yaptıklarında bir çok Avustralyalı eski Beatles şarkısı olan “Yellow Submarine” i söyler. Siz hatırlamazsınız, ben de hayal meyal hatırlıyorum. “Hepimiz bir mahkum kolonisinde yaşıyoruz, bir mahkum kolonisi, bir mahkum kolonisi. Kaptan Swing, kaybettiler ama teslim olmadan. Arkalarda kalanların tarihini yazmak acılı bir şekilde zordur. Ama bu noktadan baktığınız zaman, dersiniz “Bakın burada neler oluyormuş?”

Buğday için savaşan, yiyecek için mücadele eden insanlara baktığınız zaman, kontrol edemedikleri daha geniş çaplı bir mücadele içinde görürsünüz onları. Böyle baktığınızda büyük resimde olup bitenle ilgili bir sürü şey görürsünüz. Bu diğer bir konu. Sonra bir şeyle ilgili daha konuşacağım, belki on dakika falan alır. Size şiirimi okuyacağım. Umarım geri gelirsiniz. Savaş—değişimin dinamiğidir. Savaş olgusu, Napolyon ile değişikliğe uğruyor. On sekizinci yüzyılda halihazırda bazı değişiklikler vardı; ama esas olarak profesyonel ordular veya Portsmouth veya her neyse bir barın dışarısında yanlış yerde ve zamanda buldukları için İngiliz donanmasında yer almak üzere askere alınan insanlar. Bunlar gözlerini açtıklarında İngiliz İmparatorluğu'na doğru sallanarak giden bir gemide kendilerini kusarken bulurlardı. Ama savaş dediğimiz şey ulusun devletiyle birlikte değişiyor. Fransızların *leveé en masse* dedikleri şey yani zorunlu askerlik, bir tür ulusu savunma duygusudur. Parisli esnafın çok profesyonelleşmiş orduyu Fransa'nın doğusunda Valmy denen bir rüzgar değirmeninde yenilgiye uğrattıkları şu sihirli an var. Bu olay gidişatı değiştiriyor.

Sivillere karşı savaşmakla ordulara karşı savaşmak arasında geleneksel sınırların artık olmadığı sivillere karşı bir savaş olması cihetiyle, Napolyon [savaşları] hiç şüphesiz ilk genel harptir. Bu sınırlar Otuz Yıl Savaşları'nda yoktu. Bununla ilgili olarak gelecek sefer biraz konuşacağım. Fakat savaşlar çok farklı. Goya'nın Fransız askerleri tarafından vurulan köylüleri resmettiği ve İtalya'nın güneyinde Calabria'da köylülere karşı gerçekleşen katliamları resmettiği meşhur tabloları var. Savaş gerçekten değişikliğe uğruyor ama aynı zamanda değişimin dinamiği oluyor. 1917 Rus Devrimi'ni düşünecek olursanız; I. Dünya Savaşı olmasaydı Rus Devrimi hayal bile edilemezdi; 1905 Rus Devrimi olmasaydı, en azından 1904, 1905'lerin Avrupasında şok etkisi yaratan Japon hezimetini olmasaydı, Rus Devrimi yine hayal bile edilemezdi. I. Dünya Savaşı, Rusya'daki muhaliflerin iddialarını ortaya koymalarını sağlayacak fırsatları sunmuştur.

Böylece, bütün bunlar 1917 Şubat'ında çarın kellesine mal olduğunda ve Bolşevikler iktidara geldiğinde, savaşın kendisi yine bir değişiklik dinamiği idi. Ne savaştı. Ne savaşlardı. Daha önce bunun gibi hiçbir şey görülmedi. Rus-Japon savaşında bulunmuş birkaç gazeteci Mançurya'da kazanmış olan siperleri görmüşlerdi. Fakat hiç kimse altı haftada biteceği düşünülen savaşın, dört imparatorluğu—Osmanlı İmparatorluğu, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Alman İmparatorluğu ve Rus İmparatorluğu—ve tartışmasız, bunun hakkında konuşabilir ve münazara edebiliriz, İngiliz İmparatorluğu'nu yıkacağını hayal edemezdi. Çünkü Hindistan'da savaşmış olan pek çok insan, savaşa katılmış olan Hintliler, veya savaşta çarpışmış olan bizim bugün Pakistanlı dediğimiz insanlar, veya savaşa katılmış Kenya'dan insanlar, neredeyse doğru dürüst hiçbir haklarının ve hiç paralarının olmamasına ve sadece büyük patron için çalışıyor olmalarına rağmen büyük bir imparatorluğun parçası oldukları gibi basit bir iddia ile artık tatmin olmayacaklardır.

Öyleyse, savaş bu imparatorlukları yıkarak Avrupa'yı dönüştürüyor. Aynı zamanda savaşın yaptığı bir başka şey de, bunu iddia etmek mümkün, I. Dünya Savaşı hakkında uzman olan dostum Jay Winter ve bu yıl izinli olan Bruno Cabanas da bana katılırdı. 1914-1945 yılları arasındaki tüm dönemi yeni ve daha korkunç bir Otuz Yıl Savaşı olarak görebilirsiniz. Çünkü Avrupa 1920ler ve 30'lar boyunca buhran yaşıyor, bütün bu dönem boyunca bir tarımsal kriz. Sadece 1924 ve 1929 arasında büyük bir sanayi buhranı yok. Siyasi atmosferin zehirlenmesi üzerine—Hitler ve Nasyonal Sosyalistler hakkında bütün bir ders anlatacağım—. I. Dünya Savaşı Hitler'i yarattı. Kendisi halihazırda büyük planları olan lüzumsuz bir adamdı; hiç dostu olmayan bir tür bölüğün eşekbaşısı gibi eskimiş paltosuyla tiyatroya giden ve bayıldığı Wagner ve tiyatro hakkında bildiklerini monoton bir ses tonuyla durmaksızın anlatan bir tip. Fakat I. Dünya Savaşı onu bir Semitizm karşıtına dönüştürüyor. Zaten bir Sosyalizm karşıtıydı. Onu bir Semitizm karşıtına dönüştürüyor.

Birliklerin bir kısmı geri döndüler; bir çoğu yürüyüşlerine devam ettiler. Savaşta sağ kalanlar yürüyüşlerine devam ettiler. Siyasi atmosferdeki kirlenme gerçekten olağanüstü bir şeydi. Faşizmi anlamak için, bu gerçekten ama gerçekten çok önemli; I. Dünya Savaşı'nda neler olduğunu anlamak zorundasınız. Büyük beklentiler Versay Antlaşması'nı bozdu ve sadece büyük İngiliz düşünür John Maynard Keynes ondan çıkacak felâketi doğru tahmin etti. Bence tarihte bunun kadar çarpıcı bir dönem yok; Kelimenin tam anlamıyla muhteşem. Ne savaş. Her şey açık. Herkes Londra'daki Emperyal Savaş Müzesi'nden gelen bu filmleri görmüştür. Bu filmler şimdi yapılan işlemlerle mahvoluyor. Çok yüksek teknoloji. Somme Savaşı, 1916 yılının 1 Temmuz'unda birilerinin düdüğü çalıp "Siperlerden çıkıp saldırın" demesiyle başladı. Somme Savaşı'nın ilk üç gününde—SOMME, üç gün, üç gün—I. Dünya Savaşı, Kore ve Vietnam'da ölen Amerikalı askerlerin toplamından daha fazla İngiliz askeri öldü ve yaralandı.

1920lerin ve 1930ların büyük İngiliz liderleri neredeler? Hepsi ölü. Savaş şairlerinden birinin dediği gibi eski dikenli tellerin üstünde takılılar. Birisi, bir futbolcu "biraz moral bulalım" dedi ve bir topu siperler boyunca, oyukların arasında sürmeye çalıştı. Tamamlayamadı. Öldürüldü. 1914'ün Yılbaşı akşamında Almanlar ve İngiliz askerleri arasında bazıları bu günlük "Yeter artık" dedi. Birbirlerine şarkı söylediler. Aslında futbol oynadılar, futbol oynadılar. 1915'de bir İngiliz askeri dedi ki "Aynı şeyi yapalım". Onu duvara dayadılar ve kurşuna dizdiler. Savaşın korkunç yüzü Avrupa'yı, onun her yönünü dönüştürdü.

I. Dünya Savaşı'nı anlamaksızın Nazi etkisinin fazlasıyla altında kalmış Avrupa'daki tarımsal ağırlıklı yarı faşist rejimlerin ortaya çıkışını anlamak imkânsızdır. Tüm savaşları sona erdireceği zannedilen savaş; tabii ki böyle bir şey yapmadı. Bu bizim gündemimizde önemli bir nokta. "Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok" u okumuştuk; fakat bunu herkes okudu. Sonra Robert Graves'in oldukça uzun ve kendini aklayan "Goodbye to All That"ini okuduk. Bu oldukça uzundu ve bunu şimdi yapmamıza gerek yok. Fakat burayı sallamaya çalışacağız. Şimdi size şiirimi okuyayım, ondan sonra gidebilirsiniz. Aslında ne isterseniz yapabilirsiniz, her neyse. Bunu hatırlıyorum. Bu şiiri Michigan Üniversitesi'nde bir Cumartesi günü saat 2'de bir gece önce ne yaptığımı çıkarmaya çalışırken okuduğumu hatırlıyorum. Ama, neyse, hayır.

Bu büyük bir Doğu Alman Şairi olan Brecht. Şiirin adı "Bir İşçi Tarih Okuyor" [Okumuş bir işçi soruyor]. "Büyük" gerçekten kelimenin tam anlamıyla "Büyük" adam ve kadınları inceleyeceğimizi söyleyerek söze başlayayım. Hitler açıkcası büyük bir adam değil. Rezil birisi, sadece rezil. Fakat tarihi yaptığı düşünülen insanlar yani Napolyon, Büyük Petro ve diğer insanlar. Benimki dahil ders kitaplarında hakkında okuduğunuz şahıslar hakkında konuşuyorum. Ama aynı soruyu soruyorum ve size Brecht'in sorduğu aynı soruyu soruyorum. Kısa bir şiir, azıcık dayanın:

yedi kapılı Teb şehrini kuran kim?
kitaplar yalnız kralların adını yazar.
yoksa kayaları taşıyan krallar mı?
bir de Babil varmış boyuna yıkılan,
kim yapmış Babil'i her seferinde?
yapı işçileri hangi evinde oturmuşlar
altınlar içinde yüzen Lima'nın
ne oldular dersin duvarcılar Çin Seddi bitince?
yüce Roma'da zafer anıtı ne kadar çok!
kimlerdir acaba bu anıtları dikenler?

Sezar kimleri yendi de kazandı bu zaferleri?
yok muydu saraylardan başka oturacak yer
dillere destan olmuş koca Bizans`ta?
Atlantik`te, o masallar ülkesinde bile,
boğulurken insanlar
uluyan denizde bir gece yarısı,
bağırıp imdat istedilerdi kölelerinden.
Hindistan`ı nasıl aldıydı tüysüz İskender?
tek başına mı aldıydı orayı?
nasıl yendiği Galyalılar`ı Sezar?
e bir ahçı olsun yok muydu yanında?
İspanyalı Filip ağladı derler
batınca tek mil filosu.
ondan başkası ağlamadı mı?
Yedi Yıl Savaşı`nı Frederik kazanmış
yok muydu ondan başka kazanan?
kitapların her sayfasında bir zafer yazılı.
ama pişiren kimler zafer aşını?
her adımda fırt demiş fırlamış bir büyük adam.
ama ödeyen kimler harcanan paraları?

işte bir sürü olay sana
ve bir sürü soru.

Bu dönem [derstte] bizimle kalırsanız, bunların bazılarını değineceğiz. Görüşürüz. Teşekkürler.
Teşekkürler.